

REZOLUCIJA

**Prijedlozi EGSO-a za obnovu i oporavak nakon krize uzrokovane COVID-om 19:
„EU se treba voditi načelom da je zajednica koja dijeli zajedničku sudbinu”**

na temelju rada

Pododbora za oporavak i obnovu nakon COVID-a 19

**Izvjestitelji: Petr ZAHRADNIK (Sk. I)
Stefano PALMIERI (Sk. II)
Jan DIRX (Sk. III)**

**usvojio Europski gospodarski i socijalni odbor
11. lipnja 2020.**

1. Uvod

- 1.1 EGSO sa zadovoljstvom pozdravlja i podupire prijedloge Europske komisije: plan oporavka „Next Generation EU” („EU sljedeće generacije”) i opći proračun EU-a za razdoblje 2021. – 2027. U ovoj izjavi iznosimo ono što bi prema našem mišljenju trebalo postići prijedlozima za oporavak i obnovu nakon krize uzrokovane koronavirusom. Smatramo da su ključne četiri točke o kojima je riječ u nastavku.
- 1.2 EGSO je uvjeren da će oporavak od posljedica krize uzrokovane koronavirusom biti uspješan samo ako bude popraćen obnovom našeg društva. Moramo se usredotočiti i na obnovu i na oporavak. Ne možemo se naprosto vratiti na prethodno stanje, već ga moramo obnoviti i poboljšati. EGSO smatra da se obnova i poboljšanje moraju temeljiti na načelima na kojima počiva naše sveukupno djelovanje: zaštita ljudskih i socijalnih prava, demokratskih vrijednosti i vladavine prava, oslobađanje punog potencijala jedinstvenog tržišta, ostvarivanje ciljeva održivog razvoja, stvaranje kružnog gospodarstva i postizanje klimatske neutralnosti u EU-u najkasnije do 2050. Moramo osigurati i dobro upravljanje i demokratsku odgovornost, a izuzetno je važno i shvatiti zašto su tijekom krize određene društvene skupine bile ranjivije u smislu nedovoljne zaštite od zaraze i gubitka sredstava za život te raditi na smanjenju tih ranjivosti u budućnosti.
- 1.3 Europski semestar imat će sve važniju ulogu u praćenju i ocjenjivanju intervencija uvedenih u okviru programa „Next Generation EU“. EGSO smatra da bi trebalo prepoznati važnu ulogu gospodarskih i socijalnih partnera te organizacija civilnog društva u tom procesu.
- 1.4 U tom novom procesu oporavka i obnove EGSO se nada da će predstojeća konferencija o budućnosti Europe biti prilika za jačanje i produbljivanje institucionalne strukture EU-a te za istinsku obnovu europskog projekta, sposobnog za suočavanje s izazovima u nadolazećim desetljećima.
- 1.5 Ulaganja u okviru kratkoročnog gospodarskog poticaja ne bi smjela utjecati na strukturnu preobrazbu europskog gospodarstva ili bi je trebala ubrzati u smjeru nultog onečišćenja, obnove biološke raznolikosti i klimatske neutralnosti do 2050.
- 1.6 Sudjelovanje svih građana putem organizacija socijalnih partnera i civilnog društva omogućit će proces reforme gospodarstva i društva. Države članice i EU stoga se moraju pobrinuti za to da u tom složenom procesu nitko ne bude zapostavljen.
- 1.7 Najvažnije od svega, jedna od glavnih pouka krize uzrokovane koronavirusom jest da je potrebno ojačati zdravstvene sustave u gotovo svakoj državi članici EU-a stvaranjem „zdravstvene unije EU-a”.

2. **Kriza uzrokovana COVID-om 19: vanjski simetričan šok za EU s različitim posljedicama za pojedine države članice EU-a**

- 2.1 Kriza uzrokovana COVID-om 19 i njezine posljedice za EU
 - 2.1.1 Iako bi procjena sveobuhvatnog učinka pandemije COVID-a 19 bila preuranjena u vrijeme izrade ove rezolucije, već je jasno da je to najgori gospodarski šok s kojim su se europska gospodarstva suočila od Drugog svjetskog rata. Put do oporavka vjerojatno će biti dug i težak. Prognoza MMF-a i Europske

komisije potvrđuje da je kriza utjecala na sve države članice EU-a različitim intenzitetom¹ te da predstavlja izazov ne samo za naše obrasce ponašanja nego i naše obrasce proizvodnje, potrošnje i zapošljavanja.

- 2.1.2 Riječ je o ozbiljnoj krizi jer je EU pogodila u trenutku velike gospodarske i političke slabosti. U nekim državama članicama negativni učinci prethodne gospodarske i financijske krize (2008. – 2010.) još nisu ublaženi te su njihova gospodarstva i dalje prilično osjetljiva, krhka i ranjiva na šokove. Isto tako, neke društvene skupine, čak i u bogatijim državama članicama, tek se trebaju oporaviti od posljedica posljednje gospodarske krize. To je, na primjer, slučaj s osobama s invaliditetom². Nadalje, ta se kriza dogodila u ključnom trenutku za EU: u fazi prelaska na digitalno gospodarstvo u kojem se vodi računa o gospodarskoj, ekološkoj i socijalnoj održivosti.
- 2.1.3 Riječ je o krizi koja ima negativan učinak s gospodarskog i socijalnog stajališta, stoga je za cijeli niz aktivnosti i politika glavni prioritet vratiti naše živote, naše gospodarske, socijalne i ekološke sustave i organizacije u stanje „nove normalnosti”.
- 2.1.4 Kriza će biti ozbiljan test otpornosti na stres za Europsku uniju u cjelini, za naš gospodarski sustav i socijalne modele, naše vrijednosti i demokraciju.

2.2 Gospodarske posljedice

- 2.2.1 Za razliku od prethodne krize, ovaj put smo se našli u situaciji trenutnog potpunog prekida mnogih aktivnosti, što je dovelo do naglog pada proizvodnje, brzog porasta nezaposlenosti i pogoršanja životnog standarda (smanjenje realnog dohotka, nesigurnost radnih mjesta, ograničena mobilnost), drastičnog smanjenja prometa u vanjskoj trgovini unutar EU-a i s trećim zemljama te naglog pogoršanja pokazatelja javnih financija.
- 2.2.2 Prema dostupnoj analizi učinka krize COVID-a 19 na gospodarski rast, kojom se predviđa smanjenje rasta BDP-a za približno 8 %³, globalna nezaposlenost povećala bi se za 24,7 milijuna, dok bi od 13 do 36 milijuna radnih mjesta moglo postati nesigurno⁴. Očekuje se da će stopa nezaposlenosti u EU-u porasti sa 6,7 % (2019.) na 9,0 % (2020.)⁵. Ova kriza ozbiljno dovodi u pitanje i: i.) sustav malih i srednjih poduzeća koja čine okosnicu europskog sustava proizvodnje, ii.) konkurentnost sustava velikih europskih poduzeća; iii.) sam opstanak nekih gospodarskih sektora kao što su ugostiteljstvo, turizam, prijevoz i kultura.

¹ Georgieva, C., 2020., *The Great Lockdown: Worst Economic Downturn Since the Great Depression* („Sveopća karantena: najveći gospodarski pad od Velike depresije”). Priopćenje za medije MMF-a br. 20/98.

² Statistički podaci EU-a o dohotku i životnim uvjetima (EU SILC) pokazuju povećanje siromaštva i socijalne isključenosti osoba s invaliditetom između 2010. i 2018. u Estoniji, Luksemburgu, Njemačkoj, Švedskoj, Irskoj, Češkoj, Litvi, Italiji, Nizozemskoj, Malti i Španjolskoj.

³ Europska komisija, GU ECFIN.

⁴ Međunarodna organizacija rada, ožujak 2020., *COVID-19 and the world of work: Impact and policy responses* („COVID-19 i svijet rada: posljedice i odgovori politike“).

⁵ Europska komisija, proljeće 2020., Europska gospodarska prognoza. Institutional Paper 125., svibanj 2020.

- 2.2.3 Procjene za 2021.⁶ mnogo su optimističnije i upućuju na uvjetni oporavak koji će ipak ovisiti o sljedećim parametrima: o tome hoće li mjere ograničavanja već biti ukinute, hoće li pandemija ostati pod kontrolom i hoće li se dosad neviđene monetarne, fiskalne i regulatorne mjere koje su usvojile države članice i EU pokazati učinkovitima u smislu ublažavanja neposrednih gospodarskih i socijalnih posljedica krize i smanjenja dugotrajne štete koja je nanesena gospodarskim i društvenim odnosima i globalnim vrijednosnim lancima.
- 2.2.4 Iz perspektive EU-a jedinstveno tržište gotovo je paralizirano. Osim toga, paketi pojedinih država članica za svladavanje krize doveli su do rizika od pojavljivanja nejednakih uvjeta tržišnog natjecanja koji se moraju hitno otkloniti. Porasla je nesigurnost u pogledu budućih ulaganja i glavni pokazatelji kao što su indeks upravitelja nabave (PMI) ili povjerenje poduzeća i potrošača dosegli su povijesno nisku razinu.
- 2.2.5 Stoga će najjače gospodarske i socijalne posljedice najvjerojatnije biti zabilježene u drugom tromjesečju ove godine, ovisno o stupnju intenziteta krize u različitim sektorima. U drugoj polovini 2020. možemo očekivati određeni gospodarski oporavak, iako bi se vrsta oporavka mogla razlikovati od zemlje do zemlje.
- 2.2.6 Ali ono što je još ozbiljnije jest da je šok krize u potpunosti prekinuo i promijenio naše uobičajene modele i načine života. Kao dio procesa oporavka i ponovnog pokretanja, potrebno je usredotočiti se ne samo na ponovno ostvarivanje gospodarskih rezultata nego možda još hitnije i važnije na davanje nade i prilike za prilagodbu naših života „novoj normalnosti“, uključujući potpuno poštovanje načela održivog razvoja.

2.3 Socijalne posljedice

- 2.3.1 COVID-19 snažno će utjecati na rezultate na tržištu rada. Osim neposredne zabrinutosti u pogledu zdravlja radnika i njihovih obitelji, virus i naknadni gospodarski šokovi utjecat će na svijet rada na tri ključna načina, odnosno na: 1. broj radnih mjesta (u smislu nezaposlenosti i podzaposlenosti); 2. kvalitetu rada i 3. posebne skupine koje su osjetljivije na negativne ishode na tržištu rada. Neke kategorije radnika snažnije su pogođene jer nemaju mrežu socijalne zaštite: mladi na nesigurnim radnim mjestima, stariji radnici, radnici s invaliditetom, žene, bilo zato što su uvelike zastupljene u teže pogođenim sektorima bilo zato što ostaju kod kuće radi skrbi za članove obitelji, samozaposlene osobe i radnici koji rade putem platformi, radnici s niskim dohotkom, radnici migranti i takozvani „nevidljivi“, odnosno neprijavljeni radnici. Vjerojatno će doći i do znatnog povećanja siromaštva među osobama koje su zaposlene⁷.
- 2.3.2 Prioritet je zaštita radnih mjesta i dohotka za sve radnike, stoga današnje politike moramo oblikovati imajući na umu dugoročnu perspektivu. Kako bi se oživilo gospodarstvo, zaštitila prava radnika i zajamčila dobrobit za sve, EU-u je potrebna snažna europska strategija za socijalni oporavak i obnovu na razini EU-a i na razini država članica u kojoj bi aktivno sudjelovali socijalni partneri. Potrebne su dublje institucionalne reforme i reforme politika kako bi se ojačao oporavak i izgradila otpornost

⁶ Europska komisija, GU ECFIN.

⁷ Izvješće agencije Eurofound *Living, working and COVID-19, first finding* („Živjeti i raditi u doba COVID-a 19: prvi zaključci“) iz travnja 2020.: „Rezultati ispitivanja pokazuju da je zbog gospodarskih posljedica krize uzrokovane pandemijom COVID-a 19 više kućanstava u lošoj financijskoj situaciji nego prije početka krize. Gotovo polovina svih ispitanika (47 %) navela je da njihovo kućanstvo teško spaja kraj s krajem. (...) Od ispitanika koji su trajno izgubili posao tijekom krize 90 % njih izjavilo je da se financijska situacija njihova kućanstva pogoršala, njih 44 % nema uštede, a njih 35 % ima uštede tek onoliko da trenutni životni standard održe tri mjeseca“.

pomoću snažnih i univerzalnih sustava socijalne zaštite koji mogu djelovati kao automatski gospodarski i socijalni stabilizatori u kriznim situacijama. To će pridonijeti i ponovnoj izgradnji povjerenja u institucije i vlade.

- 2.3.3 Dvostrani i trostrani socijalni dijalog između vlada i organizacija radnika i poslodavaca ključan je alat za razvoj i provedbu održivih rješenja, od razine zajednice do globalne razine. Za to su potrebne snažne, neovisne i demokratske organizacije socijalnih partnera.
- 2.3.4 Posebnu pozornost treba posvetiti tome da se oporavak od krize ne odvija u dvije brzine, kao što je to bio slučaj kod posljednje krize. Potrebno je pružiti potporu svim skupinama kako bi se mogle oporaviti istovremeno, a ne da ranjivije društvene skupine moraju strpljivo čekati na ista poboljšanja u pogledu zapošljavanja i životnog standarda koja uživa ostatak stanovništva. To se posebno odnosi na mlade, osobe s invaliditetom, pripadnike etničkih manjina te migrante i izbjeglice.
- 2.3.5 Posebna pozornost i posebne mjere potrebne su i skupinama izvan tržišta rada koje su već pogođene siromaštvom, kao i novim siromašnim skupinama, čiji će broj prema predviđanjima rasti. Tim skupinama prijeti daljnja marginalizacija popraćena mnogim socijalnim i zdravstvenim problemima.
- 2.3.6 Organizacije civilnog društva i same su žrtve nejednakosti i slabosti sustava. Njihova je sadašnja i buduća sposobnost odgovaranja na potrebe ugrožena zbog često oskudnih i promjenjivih resursa. Taj je problem potrebno riješiti uspostavom mehanizama financiranja organizacija civilnog društva.

3. Ocjena odgovora EU-a na krizu uzrokovanu COVID-om 19

3.1 Hitne mjere

- 3.1.1 Pandemijska koronavirusa trenutačno u Europi (kao i u cijelom svijetu) određuje sve parametre našeg života, uključujući gospodarsku aktivnost te organizaciju i sustave gospodarstva. Instrumenti gospodarstva i gospodarske politike u potpunosti su podređeni uspješnom svladavanju krize i znatno doprinose njezinu okončanju. Međutim, čak i u ovom kritičnom razdoblju valja zajamčiti:
- da se mobilizirani financijski izvori djelotvorno koriste i da su pravilno usmjereni ovisno o potrebama;
 - da svi relevantni subjekti (fizičke osobe, trgovačka društva, neprofitne organizacije, pružatelji javnih usluga itd.) pogođeni pandemijom dobiju pravednu naknadu;
 - da gospodarstvo nakon završetka pandemije bude spremno za novi početak te da iz sadašnje pandemije izvuče pouku o socijalnim pitanjima koja treba hitno riješiti.
- 3.1.2 Iako nije uloga tržišta i gospodarstva da postavljaju dijagnozu i donose ocjenu nepoznatog medicinskog problema, problem pandemije bilo bi gotovo nemoguće riješiti kad se u obzir ne bi uzeli gospodarski i financijski troškovi i posljedice.
- 3.1.3 Države članice i odgovarajuće institucije EU-a dosad su donijele niz hitnih, preventivnih, stabilizacijskih i kompenzacijskih mjera za odgovor na krizu. Te se mjere prema svojoj vrsti mogu podijeliti u nekoliko kategorija, npr.: monetarne i stabilizacijske mjere, fiskalne mjere, mjere temeljene na jamstvima i zajmovima te regulatorne i postupovne mjere. One su usmjerene na sva područja života, iako ponajviše na gospodarstvo i poslovanje te na socijalna pitanja (vidjeti Prilog 1.).

- 3.1.4 Mjere predstavljaju sveobuhvatnu kombinaciju ekonomskih politika, uključujući: reakciju monetarne politike, uglavnom u obliku novog vala kvantitativnog popuštanja, dopunjenog novim programom kupnje vrijednosnih papira za potporu likvidnosti financijskog tržišta pod odgovornošću Europske središnje banke; makroekonomsku stabilizacijsku funkciju Europskog stabilizacijskog mehanizma; skup fiskalnih mjera, počevši od privremenog donošenja fleksibilnih fiskalnih pravila i pravila o državnim potporama, putem velikih fiskalnih injekcija za potporu poduzećima i pojedincima pogođenima pandemijom; odgodu obveza otplate i masovnu preraspodjelu proračunskih tokova EU-a. Vrlo je važan i paket raznih regulatornih i postupovnih mjera.
- 3.1.5 Procjenjuje se da opseg financijskih sredstava povezanih s mjerama potpore europskom društvu iznosi gotovo 3 000 milijardi EUR (16 % BDP-a EU-a u 2019.). Dosad se radilo o kombinaciji gospodarskih politika koje se provode na razini EU-a i, u većoj mjeri, na razini država članica. U okviru početnog plana EU-a za gospodarski odgovor na krizu uzrokovanu koronavirusom samo je 165 milijardi EUR izravno povezano sa zajedničkim izvorima financiranja EU-a u obliku subvencija i financijskih instrumenata. Drugi koraci koje je pokrenuo EU uključuju mjere za potporu likvidnosti, provedbu fleksibilnijih pravila ili pokretanje financijskih instrumenata koji se temelje na jamstvu; sve ostale izravne fiskalne mjere poduzele su ili provode države članice. U kasnijoj se fazi udio mjera poduzetih na inicijativu EU-a povećao.
- 3.1.6 Najnoviji paket Europske komisije o budućem financiranju EU-a, uključujući prijedlog privremenog hitnog europskog instrumenta za oporavak (pod nazivom „Next Generation EU“) i znatnu prilagodbu izvornog prijedloga višegodišnjeg financijskog okvira EU-a (VFO) za razdoblje 2021. – 2027., doista predstavlja revoluciju u tom području.
- 3.1.7 Naposljetku, sveobuhvatni paket najavljen krajem svibnja predstavlja znatan doprinos Europske komisije rješavanju trenutačne situacije. Povezan je sa snažnim i smisleno usmjerenim novim instrumentom koji je isključivo usredotočen na izlazak iz krize uzrokovane COVID-om 19 te na ponovno pokretanje i oporavak. Nastoji se usredotočiti na stvarne potrebe kako bi jedinstveno tržište ostalo homogeno i operativno. Model financiranja čini se prilično razumnim, a karakteriziraju ga inovativnost i solidarnost među državama članicama. Funkcioniranje budućeg instrumenta „Next Generation EU“ mora biti komplementarno s novim VFO-om, u kojem se moraju u dovoljnoj mjeri uzeti u obzir i drugi prioriteti EU-a koji nisu nužno povezani s pandemijom (na primjer zeleni plan EU-a, poboljšanje jedinstvenog tržišta i uvjeta za konkurentnost EU-a, europski stup socijalnih prava i postupna prilagodba načelima održivog razvoja, kao i svi međunarodni ugovori i konvencije koje su potpisali i ratificirali EU i njegove države članice).

3.2 Analiza i zaključak u pogledu primjerenosti/(ne)dostatnosti mjera

- 3.2.1 Kako je prethodno navedeno, predmetno pitanje toliko je sveobuhvatno da je ispravno rješenje moguće samo s dobro koordiniranom kombinacijom politika i jasnim nadležnostima pojedinih dionika, uz odgovarajuće usmjeravanje i vremenski okvir za djelovanje. U okviru niza donesenih mjera možemo pronaći nekoliko novih inovativnih pristupa koji se mogu iskoristiti i u sljedećem razdoblju.
- 3.2.2 Novoosnovani Europski stabilizacijski mehanizam sad prvi put od posljednje krize i njezinih posljedica ima priliku stabilizirati makroekonomsko okruženje europodručja. Vrlo je važna bila i

reakcija monetarne politike pomoću koje se financijskom sektoru omogućilo da ostane funkcionalan i učinkovit, uz odgovarajuću likvidnost. Među ostalim presudnim mjerama su i one kojima se uvode fleksibilnija pravila o državnim potporama i fiskalnoj disciplini, čime se omogućuje zadržavanje financijskih sredstava u optjecaju kada se poveća rizik od smanjene ukupne potražnje. Bilo je ključno što prije nadoknaditi štetu svim subjektima pogođenima krizom – pojedincima, poduzećima i neprofitnim organizacijama – u smislu odgode njihovih obveza i pružanja naknade za štetu nastalu tijekom razdoblja ograničenja kretanja.

3.2.3 Hitne mjere također su bile vrlo primjerene. Stvarna situacija na terenu pokazala je da u razdoblju smrtonosnih rizika države članice i dalje žele samostalno odlučivati. Neke koordinirane mjere povezane s dostavom osnovnih medicinskih proizvoda i opreme bile su nužne ne samo iz praktičnih razloga nego i kako bi se očuvao smisao vrijednosti jedinstvenog tržišta EU-a. One mogu poslužiti i kao inspiracija za uvođenje mjera izlazne strategije i ukidanje ograničenja, koje treba pažljivo koordinirati. Ova izvanredna situacija otvara i velik prostor instrumentima koji se temelje na jamstvima i zajmovima, koji ovaj put potječu uglavnom iz skupa instrumenata Europske investicijske banke. To pokazuje potrebu da se mobilizira više privatnog kapitala u skladu s pravilima o dodjeli u javnom interesu. Kada stvarne potrebe u tolikoj mjeri premašuju ograničena javna sredstva, to je jedino rješenje na kojem se može dodatno poraditi u vrijeme „nove normalnosti”.

3.2.4 Kao i u slučaju krize prije deset godina, sadašnje je razdoblje ukazalo na ozbiljna ograničenja u proračunu EU-a u pogledu načina na koji se proračun nosi s neočekivanim šokovima, posebno kada do njih dođe na kraju tekućeg financijskog okvira. Fleksibilnost proračuna EU-a opetovano se pokazala kao jedna od glavnih slabosti financijske strukture EU-a. U slučaju potrebe za mobilizacijom ogromnih financijskih sredstava morat će se stvoriti novi instrument (kao što je „Next Generation EU“) ili će se za to morati pobrinuti države članice. Ova situacija jasno ukazuje na potrebu za daljnjim poboljšanjem financijskog sustava EU-a, posebno u slučaju neočekivanih šokova. Sadašnji model ne pruža dostatnu zajedničku financijsku osnovu EU-a za potporu makroekonomskoj stabilnosti EU-a i europodručja.

3.3 Ocjena nadležnosti institucija EU-a za poduzimanje takvih mjera

3.3.1 Uzimajući u obzir prethodno naveden opis i analizu, iznimno cijenimo primjerenu i pravodobnu reakciju Europske središnje banke i Euroskupine, koje su aktivirale Europski stabilizacijski mehanizam. Iznimno je važan bio i odgovor Europske komisije, posebno u pogledu donošenja fleksibilnijih pravila i hitnih mjera za potporu opskrbnim lancima robe i opreme koji su ključni za odgovor na izbijanje i širenje pandemije. Komisija je nakon nekog vremena počela preuzimati vodeću ulogu uvođenjem i provedbom sveobuhvatnog paketa u svibnju, uključujući prilagođeni novi prijedlog VFO-a i instrument „New Generation EU“. Sada je važno dobiti potporu država članica kako bi se postigao dogovor o paketu i kako bi se on što prije proveo u djelo. Najveća pouka koju treba naučiti ostaje činjenica da je EU u cjelini i dalje prilično osjetljiv na velike vanjske šokove te da je unatoč stalnom poboljšanju donekle loše opremljen za to da se s njima suoči. Najočitiji primjer za to jest vrlo ograničena fleksibilnost i spremnost proračuna EU-a da reagira.

3.3.2 Osim toga, institucije EU-a i države članice tek su nakon određenog vremena počele donositi mjere očuvanja cjelovitosti, homogenosti i učinkovitosti jedinstvenog tržišta, najvažnijeg gospodarskog postignuća procesa europske integracije.

3.4 Scenariji i izazovi u budućnosti

3.4.1 Prema najvjerojatnijem scenariju za budućnost dno gospodarskog ciklusa dosegnut će se tijekom drugog tromjesečja 2020., dok će se u drugoj polovini godine pojaviti postupni znakovi oporavka. Ako ne bude drugog vala pandemije i ako strategije izlaska i oporavka budu primjerene i učinkovite, očekuje se da će se rast nastaviti tijekom 2021. i da će 2022. doseći razine prije COVID-a 19 u pogledu gospodarskih rezultata, a 2023. u pogledu aktivnosti ulaganja. Taj se scenarij može smatrati realističnim, iako je donekle optimističan. Međutim, s obzirom na to da i dalje postoji velika nesigurnost, EU bi trebao biti spreman i na manje pozitivan razvoj događaja, među ostalim na moguće ponovno uvođenje mjera ograničavanja, nove hitne mjere, veći angažman u ublažavanju posljedica i usmjereniju naknadu poduzećima i pojedincima kojima je potrebna pomoć.

3.4.2 Trenutačno stanje nije samo faza cikličkog gospodarskog razvoja nego i važan i odlučujući trenutak u smislu strukturnih i reformskih promjena u europskim gospodarskim i socijalnim sustavima i organizaciji. Cilj razdoblja u kojem se nalazimo nije samo ponovno pokretanje gospodarstva u praksi (vraćanje ciklusa na razine prije COVID-a 19) nego, što je možda još važnije, osmišljavanje i provedba velikih kvantitativnih i kvalitativnih promjena. Cilj je pružiti sveobuhvatnu ocjenu našeg socioekonomskog i ekološkog modela te utvrditi njegove prednosti i nedostatke. Radikalna obnova mora se odražavati ne samo u novim ili prilagođenim politikama nego i u novim nadležnostima koje uključuju sve dionike (u odnosima između država članica i institucija EU-a te unutar samih institucija EU-a) u skladu s načelom supsidijarnosti. Vrijeme je i da se razmotri zašto naše postojeće socioekonomske strukture ostavljaju tako velik broj ljudi u opasnosti od takvih šokova. Trenutačna pandemija razotkrila je posebne ranjivosti onih kojima je zbog nesigurnog radnog statusa uskraćena socijalna zaštita i mogućnost privremenog dopusta kada im je to bilo potrebno, kao i onih koji su se našli izoliranima od svojih zajednica i pripadajućih mreža potpore.

3.4.3 Glavna područja procesa oporavka i obnove uključuju:

- oslobađanje punog potencijala jedinstvenog tržišta kako bi ono i dalje bilo integrirano, funkcionalno i učinkovito te kako bi se ponovno uspostavila konkurentnost;
- dopunu jedinstvenog tržišta ambicioznim socijalnim programom, posebno potpunom provedbom europskog stupa socijalnih prava kako bi se zajamčila uzlazna socijalna konvergencija;
- nastavak provedbe nužnih strukturnih promjena i s njima povezanih aktivnosti ulaganja, prije svega kada je riječ o digitalnim, pametnim i socijalnim inovacijama i zelenoj tranziciji;
- stalno poboljšanje konkurentnosti EU-a;
- stvaranje uvjeta za jačanje samodostatnosti i otpornosti EU-a u suočavanju s globalnim posljedicama;
- stvaranje uvjeta za zadržavanje kontrole nad strateškom imovinom i industrijskim sektorima EU-a;
- podupiranje pristupa tržištu rada za sve kako bi se stvorila uključiva i otporna radna snaga;
- ulaganje u uključivanje određenih marginaliziranih zajednica kako bi im se omogućilo potpuno socijalno i gospodarsko sudjelovanje;
- znatno poboljšanje opskrbnih lanaca EU-a u slučaju rizika i hitnih situacija.

4. Nakon krize uzrokovane COVID-om 19: prilika i nužne promjene u Europskoj uniji

4.1 „Crni labud”

4.1.1 Mnogi promatrači krizu uzrokovanu COVID-om 19 povezuju s definicijom „crnog labuda”, koju je osmislio libanonski matematičar Nassim Nicholas Taleb: „rijedak i nepredvidljiv događaj koji je izvan uobičajenih ljudskih očekivanja, ali je izuzetno disruptivan jer može poremetiti ljudske živote, promijeniti percepciju i zauvijek preobraziti zajednice pogođene tom pojavom”⁸. No jesmo li u rješavanju hitne situacije uzrokovane COVID-om 19 zaista suočeni s crnom labudom? Je li riječ o takvom neočekivanom događaju? Ili smo nizom pogrešnih odluka oslabili svoje zdravstvene sustave, stratešku proizvodnju i socijalne strukture? Nastaviti kao da se ništa nije dogodilo više ne može biti politička opcija za rješavanje posljedica krize. Europa ima mogućnost i priliku izgraditi drugačiji svijet i EU u tome mora imati važnu ulogu.

4.1.2 Stoga je za oporavak od krize potrebna drugačija kombinacija i vremenski raspored odgovora politika. Ako se bude postupalo na ispravan način, možemo zajednički prebroditi krizu, spasiti živote i društvenu dobrobit, promijeniti svoje socioekonomske modele tako da budu usmjereniji na ljude i prirodu te potaknuti globalno partnerstvo za održivi razvoj.

4.1.3 Stoga se moramo usredotočiti na ono što je ključno za sve: poduprijeti poduzeća u prevladavanju krize kako bi im se omogućilo da ponude dostojanstven rad, dobre životne i radne uvjete, jednak pristup zdravstvenoj skrbi, čistu hranu, vodu, zrak i potrošačke proizvode, zdrav prirodni okoliš, sigurnu klimu za sljedeću generaciju, društvo koje je sve uključivije i dostupno svima te snažne i funkcionalne demokracije koje će nas i dalje štiti kada je to potrebno. Kako bismo to postigli, moramo biti ambiciozni i pravovremeno donijeti ispravne odluke, kao što je plan EU-a za obnovu i oporavak.

4.1.4 Europska komisija mora poduzeti konkretne mjere kako bi spriječila vlade da proglase „izvanredno stanje” kojim se narušavaju ljudska prava i vladavina prava. Vlade ne bi smjele zloupotrebljavati krizu uzrokovanu koronavirusom i uvoditi mjere koje nadilaze ono što je apsolutno potrebno za odgovor na krizu, npr. mjere kojima se krše privatnost, zakonito postupanje, ovlasti i uloga sudstva ili prava građana i civilnog društva. Sve poduzete mjere moraju biti razmjerne i usmjerene na jamčenje javne sigurnosti. Posebno se mora zajamčiti sloboda izražavanja onima koji upozoravaju na izazove koje donosi trenutačna situacija.

4.2 Smjernice za plan oporavka i obnove EU-a

4.2.1 EGSO je uvjeren da će oporavak od posljedica krize uzrokovane koronavirusom biti uspješan samo ako bude popraćen obnovom našeg društva. Moramo se usredotočiti i na obnovu i na oporavak. Ne možemo se naprosto vratiti na prethodno stanje, već ga moramo obnoviti i poboljšati. EGSO smatra da se obnova i poboljšanje moraju temeljiti na načelima na kojima počiva naše sveukupno djelovanje: jamčenje potpuno funkcionalnog unutarnjeg tržišta, zaštita ljudskih prava, demokratskih vrijednosti i vladavine prava, ostvarivanje ciljeva održivog razvoja, stvaranje kružnoga gospodarstva i postizanje klimatske neutralnosti u EU-u najkasnije do 2050. Moramo osigurati i dobro upravljanje i demokratsku odgovornost.

- 4.2.2 Mjere koje je potrebno poduzeti, bez obzira na to koliko su kvalitetne i opsežne, mogu biti djelotvorne i računati na potporu samo ako dosegnu područja i ljude kojima su namijenjene. Stoga je iznimno važno uložiti velike napore kako bismo se pobrinuli da ih i institucije EU-a i države članice djelotvorno provedu.
- 4.2.3 Od ključne je važnosti da izvučemo pouku iz socijalnog neuspjeha koji je doveo do nerazmjernog broja smrtnih slučajeva tijekom ove pandemije. To se odnosi na ustanove za smještaj osoba s invaliditetom i starijih osoba koje su postale žarišta zaraze i smrtnih slučajeva tijekom krize. To treba biti znak upozorenja da se novac EU-a nikako ne može ulagati u one ustanove koje ljudima ne samo uskraćuju pravo na slobodu izbora načina na koji žive nego i strukturno nisu u stanju zaštititi ljude u situacijama više sile.
- 4.2.4 Kriza uzrokovana koronavirusom nažalost je jasno dala do znanja i da je izuzetno važno diljem EU-a intenzivnije raditi na podizanju svijesti građana u pogledu kulture ljudskih prava i demokratskog suživota građana na temelju načela i vrijednosti iz članka 2. UFEU-a. Ponovno naglašavamo svoju snažnu i trajnu privrženost temeljnim vrijednostima ljudskih prava, demokracije i vladavine prava, kako su izražene u osnivačkim ugovorima EU-a.
- 4.2.5 Solidarnost je ključna u rješavanju krize: solidarnost s pružateljima skrbi u bolnicama i domovima za starije i nemoćne osobe, solidarnost s radnicima koji ne primaju plaću i poslodavcima koji se odriču plaća i bonusa kako bi spasili svoja poduzeća, solidarnost vlada s gospodarskim, ali i kulturnim i drugim sektorima društva kojima je potrebna pomoć i prije svega, solidarnost među zemljama, osobito državama članicama EU-a jer su one tako usko gospodarski povezane da će samo zajednički i solidaran pristup biti djelotvoran u prevladavanju posljedica krize.
- 4.2.6 Vrlo opsežnim planom za zelena ulaganja osigurati će se potreban gospodarski poticaj i ojačati otpornost na buduće šokove. Ostvarivanje tako ambicioznog programa s tako velikim potencijalom preobrazbe moguće je samo pod određenim posebnim uvjetima, koji zaslužuju posebnu pozornost. Stoga bi gospodarske i ekološke ambicije EU-ova plana oporavka od krize uzrokovane koronavirusom trebale biti tijesno povezane, od čega bi svi imali koristi. Za to je potreban pažljiv odabir programa ulaganja usmjerenih na sektore s velikim potencijalom za poticanje gospodarstva, otvaranje radnih mjesta i ekološku preobrazbu (zeleni poticaj).
- 4.2.7 U tu bi svrhu europski zeleni poticaj trebalo osmisliti na način da se njime ostvare dva sveobuhvatna cilja: prvo, poticanje gospodarstva i otvaranje radnih mjesta uz istodobno osiguravanje ugroženih osoba i drugo, potpora preobrazbi europskoga gospodarstva ususret čistoj i otpornoj budućnosti. Ili kao što je potpredsjednik Frans Timmermans objavio na Twitteru: „Oporavak koji predlažemo omogućit će nam stvaranje društva koje je ovoj i sljedećim generacijama potrebno: čisto, prosperitetno i otporno društvo u kojem nitko nije zapostavljen.“
- 4.2.8 Reciprocitet mora postati obavezan. Kada se javna sredstva koriste za osiguravanje budućnosti privatnog sektora, društvo od tog sektora može legitimno očekivati određenu dodanu vrijednost. Tu kao primjer mogu poslužiti sporazumi o plaćanju poreza, koncept dobrih socijalnih poslodavaca, zadržavanje dividendi i bonusa te obveza poduzimanja napora za smanjenje emisija CO₂, uz poštovanje zakona o zaštiti okoliša i razvoj održivijih politika korporativne mobilnosti.

- 4.2.9 Referentno mjerilo sadašnjeg gospodarskog modela jest BDP, kojim se nikada nije moglo izračunati ono što je zaista bitno za ljudska bića. EGSO smatra da je danas za razmatranje novog modela gospodarskog i socijalnog razvoja u EU-u taj glavni gospodarski pokazatelj potrebno povezati s jednako važnim pokazateljem dobrobiti zajednice.
- 4.2.10 EGSO smatra da u središtu plana obnove i oporavka moraju biti ljudi i budućnost našeg planeta. U tom je pogledu ključno kratkoročno zadržati što više neto radnih mjesta, ali i voditi računa o budućnosti. Riječ je o gospodarstvu otpornom na buduće izazove koje zadovoljava potrebe društva, ne doprinosi klimatskim promjenama, pametno se koristi resursima i kombinira sposobnost ostvarivanja prihoda u Europi sa zdravim životnim okruženjem i kvalitetnim radnim mjestima. Tome moramo težiti kako bi naša budućnost bila održiva. Gospodarstvo otporno na buduće izazove mora biti i što dostupnije svim vrstama radnika i svima omogućiti da doprinesu svojim zajednicama i društvu u cjelini. Moramo izvući pouku iz nove fleksibilnosti koju su poslodavci počeli primjenjivati tijekom krize kako bismo zadovoljili potrebe onih koji su najudaljeniji od tržišta rada (osobe s invaliditetom, dugotrajno nezaposlene osobe, stariji radnici) i olakšali im sudjelovanje u novom, zelenijem gospodarstvu. Zauzmimo se za to kako bi naša budućnost bila održiva.
- 4.2.11 EU i njegove države članice trebali bi novim poduzećima u okviru čistoga gospodarstva, a posebno novoosnovanim i malim i srednjim poduzećima, omogućiti pristup nužnom kapitalu kako bi i dalje mogla osmišljavati rješenja sutrašnjice.
- 4.2.12 Socijalni partneri moraju biti uključeni u razvoj i jačanje mjera potpore kako bi se nadoknadio nedostatak gospodarske aktivnosti u mnogim sektorima i kako bi se zaštitile sve vrste radnika i malih poduzeća. Potrebne su odgovarajuće i održive naknade za nezaposlenost i drugi oblici pomoći, uključujući minimalne europske standarde u pogledu neto stope zamjene, trajanja prava na naknadu za nezaposlenost i pokrivenosti tim pravom. U sektorima u kojima je to izvedivo mogu se, uz savjetovanje sa socijalnim partnerima, uvesti programi skraćenog radnog vremena. U nekim državama članicama radnici u karanteni mogu imati pravo na plaćeno bolovanje. Pojednostavnjenje pristupa radu na daljinu, uz savjetovanje sa socijalnim partnerima, još je jedna mogućnost da se olakša položaj poduzeća, radnika i samozaposlenih osoba. Nadalje, vlade bi malim i srednjim poduzećima mogle pružiti financijsku pomoć i tehničku potporu kako bi im pomogle da brzo razviju kapacitete za rad na daljinu.
- 4.2.13 Sudjelovanje svih građana putem organizacija socijalnih partnera i civilnog društva omogućit će proces reforme gospodarstva i društva. Države članice i EU stoga se moraju pobrinuti za to da u tom složenom procesu nitko ne bude zapostavljen, a posebno: radnici na najnesigurnijim radnim mjestima, osobe u dobi pred umirovljenje, osobe s invaliditetom, žene na slabo vrednovanim radnim mjestima i mladi, posebno oni koji pripadaju vidljivim manjinama i koji su migrantskog podrijetla te, prije svega, osobe koje se mogu svrstati u više navedenih skupina.

5. Plan oporavka

EGSO poziva na **zeleni oporavak i na snažan socijalni i gospodarski oporavak** te ističe da se tako ambiciozan program koji podrazumijeva korjenitu preobrazbu može ostvariti ako se temelji na šest načela: solidarnost, konkurentnost, održivost, zaštita radnih mjesta, zaštita dohotka i sudjelovanje. Što će mjere oporavka biti jače i prilagođenije stanju u državama članicama i njihovu stanovništvu, to će Europa biti vjerodostojnija i sposobnija da se uhvati ukoštac s dosad neviđenim izazovima ove krize.

5.1 Jedinstveno tržište

- 5.1.1 Strategija jedinstvenog tržišta, koja omogućuje slobodnije kretanje ljudi, usluga, robe i kapitala te pruža razne mogućnosti europskim poduzećima, potrošačima i radnicima, u središtu je europskog projekta. Potrebne su mjere kojima će se ukloniti prepreke jedinstvenom tržištu i potpuno osloboditi njegov potencijal. Osim toga, u razdoblju nakon krize i uzimajući u obzir druge aspekte promjenjivog okruženja, kao što je digitalizacija, jedinstveno tržište treba se u potpunosti prilagoditi novim idejama i poslovnim modelima. Stoga nam je cilj obnoviti, revitalizirati i rekonstruirati jedinstveno tržište kao instrument oporavka. Jedna je od kratkoročnih mjera trenutno otvaranje granica. Osim toga, potrebno je poduzeti kratkoročne mjere u dva područja:

Smirivanje napetosti. „Nejednaki” uvjeti tržišnog natjecanja koji se sada pojavljuju vrlo su zabrinjavajući. Paketi poticaja pojedinih država članica uvelike se razlikuju i, unatoč dobroj namjeri da djelomično ublaže udar na potražnju, doveli su do nejednakih uvjeta tržišnog natjecanja među državama članicama. Nadalje, državnim potporama treba pristupiti i analizirati ih sa sektorskog stajališta te istražiti kako se tim mjerama kratkoročno i dugoročno narušavaju tržišno natjecanje i jednaki uvjeti za sve.

Pokretanje gospodarstva i produktivnosti. Potrebna nam je produktivnost u realnom gospodarstvu (što znači radna mjesta, kupovna moć te osnovni proizvodi i usluge). Ta produktivnost može poprimiti drugačiji oblik i ostvariti se različitim poslovnim modelima, no moramo poduzeti mjere u tom području ako želimo izbjeći daljnje povećanje nejednakosti. Pokretanje gospodarstva podrazumijeva pakete potpore i povoljno okruženje za MSP-ove i industriju. Kao što znamo, MSP-ovi su okosnica europskog gospodarstva i potrebna im je posebna potpora, ali bez dodatnih opterećenja ili birokracije. Njihov će oporavak biti moguć samo uz financijsku potporu na razini EU-a i nacionalnoj razini. Tu će od ključne važnosti biti subvencije, zajmovi, osiguranje likvidnosti, porezni poticaji, povoljni uvjeti za zadržavanje i zapošljavanje osoblja, revizija stečajnog zakonodavstva i druge vrste potpore. U pogledu stečajnih zakona EU bi trebao poduzeti zakonodavne mjere kako bi se malim poduzećima koja su zbog COVID-a 19 otišla u stečaj omogućilo da se brzo ponovno pokrenu. Te bi mjere trebale biti vremenski ograničene.

5.2 Industrijska strategija

- 5.2.1 U okviru dobro koordinirane europske industrijske politike moraju se uzimati u obzir trenutačni izazovi koji proizlaze iz stanja prouzrokovanog COVID-om 19 i izazovi koji će nastati nakon pandemije COVID-a 19, ali i aspekti digitalizacije i održivosti. To mora biti popraćeno masivnim ulaganjima u održive gospodarske i poduzetničke strukture te otvaranjem visokokvalitetnih stalnih radnih mjesta s redovnim radnim odnosom. Ostvarivanjem inovacijskog potencijala malih i srednjih poduzeća i prelaskom na uključivo kružno i klimatski neutralno gospodarstvo mogla bi se osigurati dugoročna sigurnost resursa, ali i kratkoročna opskrba važna za buduće izazove.
- 5.2.2 Potrebno je utvrditi i podržati ključne industrije i sektore, od ljudskih resursa do istraživanja, te na taj način provoditi europsku industrijsku politiku kojom se ti strateški sektori štite od tržišta i jamči sigurnost opskrbe ključnim proizvodima (respiratorima, maskama i sl.) tijekom pandemija. To znači da se mora pružati potpora korporacijama koje vraćaju proizvodne kapacitete u Europu kako bi EU ponovno mogao preuzeti kontrolu nad proizvodnjom i očuvati svoju autonomiju na svjetskom tržištu, i

to u skladu s pravednom ekološkom tranzicijom. Te korporacije i poduzeća moraju biti održivi, odlikovati se snažnom uključenosti radnika te sudjelovati u zelenom planu kao okviru za planove oporavka i obnove.

- 5.2.3 Vizija uslužno usmjerenih poduzeća podrazumijeva podržavanje onih poduzeća koja najviše pridonose zajedničkom blagostanju, u područjima kao što su zdravlje, socijalna skrb, obrazovanje, obnova, kultura, obrtništvo i kreativnost, i koja pridonose pravednom, konkurentnom i održivom poslovnom okruženju te iz njega ostvaruju korist. Naravno, hitni socijalni i ekološki zahtjevi idu ruku pod ruku, no imperativ zaštite okoliša morat će više no ikad prije prožimati sve naše aktivnosti i politike usmjerene na borbu protiv uništenja našeg (ekološkog) sustava. U tom pogledu, na primjer, financijska potpora koja se dodjeljuje poduzećima u sektorima koji onečišćuju okoliš mora ovisiti o stvarnom prelasku na socijalno i ekološki prihvatljiv način proizvodnje.
- 5.2.4 Europa mora financirati aktivnosti koje ispunjavaju dva kriterija: vraćanje strateške proizvodnje s kvalitetnim radnim mjestima kako bi Europa postala neovisna, osobito u pogledu zaštite zdravlja i zdravstvenih intervencija, te stavljanje naglaska na održiva, socijalno odgovorna i ekološki prihvatljiva ulaganja. Mala i srednja poduzeća (MSP), kao i velika i socijalna poduzeća, mogla bi imati ključnu ulogu u restrukturiranju europskog proizvodnog sustava.

5.3 Zeleni plan

- 5.3.1 Pri podržavanju prelaska na održivije i otpornije europsko gospodarstvo, zelenim poticajem mora se osigurati uključiv oporavak, pri čemu nijedan Europljanin i nijedna Europljanka ne smiju biti zapostavljeni.
- 5.3.2 U skladu s načelom „nenanošenja štete“, ulaganja u okviru kratkoročnog gospodarskog poticaja ne bi smjela utjecati na strukturnu preobrazbu europskoga gospodarstva ili bi je trebala ubrzati u smjeru nultog onečišćenja, obnove biološke raznolikosti i klimatske neutralnosti do 2050. U tu bi svrhu zeleni poticaj trebao biti posebno usmjeren na mjere koje pozitivno utječu na povećanje učinkovitosti resursa, poštovanje našeg prirodnog kapitala te srednjoročno i dugoročno smanjenje emisija stakleničkih plinova u skladu s klimatskom neutralnošću.
- 5.3.3 Od ključne je važnosti da zeleni poticaj bude usmjeren na pružanje gospodarske potpore i poticaja sektorima s maksimalnim pozitivnim učinkom na ukupnu potražnju. U cilju postizanja maksimalne gospodarske proizvodnje, zeleni poticaj trebao bi biti usmjeren na sektore koji imaju znatan potencijal za otvaranje radnih mjesta, pod uvjetom da su dostupne odgovarajuće vještine. Na taj se način mora uzeti u obzir asimetričan učinak krize izazvane koronavirusom, koja nerazmjerno pogađa gospodarstva južnih država članica EU-a.
- 5.3.4 Europskim zelenim planom Europska unija započela je prelazak na održivo gospodarstvo. Stoga je logično da se mjere gospodarske potpore kombiniraju s daljnjim poticanjem tog prelaska. Javna sredstva moraju se koristiti s namjerom ostvarivanja pozitivnog socijalnog i ekološkog učinka. Kad je riječ o zapošljavanju, to ne znači nužno da se moraju očuvati ili spasiti postojeća radna mjesta ili postojeće gospodarske djelatnosti. Ako određeno poduzeće ili sektor nemaju razumne izgleda u okviru održivog gospodarstva, paket potpora može se iskoristiti i za promjene unutar sektora ili za preusmjeravanje djelatnosti prema drugom sektoru.

- 5.3.5 Zeleni plan od budućih poslovnih aktera iziskuje otpornost i predanost uspjehu. Europske korporacije, koje posluju prekogranično, relevantni su i važni društveni akteri. Politički koncept „pravedne tranzicije“ trebao bi usmjeravati njihovo poslovanje. „Održivo poduzeće“ sa snažnom „uključenošću radnika“ ključni je politički subjekt koji jamči obvezna prava na informiranje i savjetovanje te sudjelovanje u upravnom odboru, uz uključivanje makroekonomske politike u kolektivne ugovore. Omogućavanjem zaposlenicima, sindikatima i radničkim vijećima da se aktivno uključe u provedbu plana politike poduzeća zasnovanog na konceptu „održivog poduzeća za pravednu tranziciju“ otvara se mogućnost pristojnih radnih mjesta i pristojnih radnih uvjeta u zdravim okruženjima i regijama u kojima vrijedi živjeti.
- 5.3.6 Pakete potpore treba uvoditi postupno jer nitko ne može predvidjeti kako će se razvijati gospodarstvo nakon krize izazvane koronavirusom. Zato se zalažemo da se mjere potpore provode u fazama kako bi se mogle prilagođavati ovisno o napretku i evaluaciji sektora, djelomice na temelju stupnja pozitivnog utjecaja na klimu i prirodu.
- 5.3.7 U okviru zelenog plana morat će se očuvati europski poljoprivredni model koji se temelji na kvaliteti i održivosti. Planom oporavka morat će se promicati:
- održiviji prehrambeni sustavi, i na razini proizvodnje i na razini potrošnje, u skladu s namjerama Komisije iz strategije za održivu hranu „Od polja do stola“;
 - prehrambena suverenost EU-a u duhu solidarnosti između raznih oblika europske poljoprivrede i integracija gospodarskih, socijalnih i ekoloških aspekata;
 - ambiciozan prijedlog nove strategije EU-a za biološku raznolikost koja mora biti ključna sastavnica svih napora u cilju obnove. Ambiciozna strategija bila bi snažan i dosljedan znak podrške okolišu, klimi, javnom zdravlju i socijalnom djelovanju te bi pogodovala i ZPP-u i europskom prehrambenom sustavu jer bi mogla dodatno ojačati njihovu održivost.

5.4 Prioriteti ulaganja

- 5.4.1 Održiva ulaganja u zajednice, pristupačne javne prostore, zdravstvenu skrb, uključivo obrazovanje, socijalne usluge, stambene objekte i infrastrukturu s nultom stopom emisija ugljika, zaštitu i obnovu biološke raznolikosti te decentralizaciju proizvodnje energije imat će presudnu važnost za ostvarenje „gospodarstva blagostanja“. Jedno od područja kojima bi trebalo dati prednost jest energetska obnova zgrada. Taj bi val obnove ujedno trebao biti prilika za prilagodbu zgrada na promjene u budućnosti povećanjem njihove pristupačnosti stanovništvu koje stari i sve većem broju osoba s invaliditetom.
- 5.4.2 Građevinski sektor je važan: zahvaljujući milijunima kuća koje će se obnoviti kako bi postale energetske učinkovite i održive taj će se sektor ponovno pokrenuti, a mi ćemo se približiti postizanju klimatske neutralnosti. Građevinarstvo je radno intenzivan sektor, a potrošnja energije u zgradama (rasvjeta, grijanje) odgovorna je za trećinu emisija CO₂ u Europi. Riječ je o opsežnim radovima jer je 75 % stambenih i poslovnih zgrada izgrađeno prije uvođenja pravila EU-a o potrošnji energije. Obnova domova energetske siromašnih osoba u EU-u dovela bi do znatnog smanjenja potrošnje za javno zdravstvo, a provedene studije ukazuju na to da je trošak koji energetska siromaštvo nanosi

modernom zdravstvenom sustavu u prosjeku vjerojatno tri puta veći od troška mjera za rehabilitaciju stanova.⁹

- 5.4.3 S obzirom na starenje stambene, arhitektonske i infrastrukturne baštine, EGSO skreće pozornost na važnost pokretanja ulaganja odgovarajućeg opsega usmjerenih na osiguranje (u trusnim područjima) i restrukturiranje stambenog prostora, umjetničke baštine (velegradska područja, gradovi, sela) i prometne infrastrukture (luke, mostovi, autoceste itd.).
- 5.4.4 Za povećanje proizvodnje energije iz obnovljivih izvora i niskougljične energije nije potrebna samo izgradnja odgovarajućih postrojenja nego i modernizacija cjelokupne europske elektroenergetske mreže i mogućnosti skladištenja.
- 5.4.5 Plan oporavka prilika je za ulaganje u prijeko potreban javni prijevoz i osiguravanje istinske promjene načina prijevoza, čime će se smanjiti onečišćenje zraka i doprinijeti djelovanju u području klime. To podrazumijeva više tramvaja i redovitih autobusnih linija s nultim emisijama, istinsku intermodalnost u našim gradovima, akcijski plan EU-a i opsežnu financijsku potporu za modernizaciju, proširenje i održavanje željeznica, ulaganja u vlakove, noćne vlakove, prekogranične željezničke veze i druge inovacije povezane sa željezničkim prometom. Trebala bi postojati koordinacija na razini EU-a kako bi se osiguralo da se kratki letovi zamijene održivim alternativama. Kako bi se smanjio cestovni promet, teret se u većoj mjeri mora prevoziti željeznicom, unutarnjim plovnim putovima i morem (npr. održiva priobalna plovidba).
- 5.4.6 Treba postaviti temelje europskog sektora mobilnosti bez emisija koji može zadovoljiti sve veću potražnju za alternativama za motore s unutarnjim izgaranjem i infrastrukturom za punjenje automobila, kombija, autobusa i kamiona, ali i povećati opskrbu željezničkog sektora. To podrazumijeva i široku mrežu stanica za električno punjenje diljem Europe te razvoj održivih i učinkovitijih baterija. To će biti popraćeno programima prekvalifikacije, čime će se radnicima koji napuštaju prometni sektor zasnovan na fosilnim gorivima pružiti nove poslovne mogućnosti.
- 5.4.7 Kao što pokazuju primjeri iz više gradova, faza zabrane kretanja dovodi u pitanje tradicionalnu upotrebu gradskog prostora i mobilnosti te potiče eksperimentiranje. Razvoj biciklizma može dodatno ići u prilog oporavku jer može pogodovati fizičkom distanciranju, smanjiti broj ljudi u javnom prijevozu te osigurati više prostora i lakši pristup lokalnim trgovinama. Ulaganjima u poboljšanje biciklističke infrastrukture mogu se brzo ostvariti rezultati u gradovima i među gradovima te potaknuti biciklistički ekosustav.
- 5.4.8 Preobrazba gospodarstva u kružno gospodarstvo ključna je za uspjeh zelenog plana. Zbog toga, na primjer, industrija čelika i cementa (glavni potrošači energije) i kemijski sektor moraju promijeniti način organizacije.
- 5.4.9 Paket za oporavak, s prelaskom na kružno gospodarstvo kao svojom temeljnom sastavnicom, može znatno ubrzati nužni infrastrukturni razvoj i promicati inovacije u području alternativnih materijala i novih tehnologija. Kao prvo, kako bi se izbjegao nastanak otpada, EU bi trebao podupirati inicijative za pokretanje novoosnovanih poduzeća i poduzeća socijalne ekonomije u sektoru popravka i ponovne

⁹

Host S., Grange D., Mettetal L., Dubois U. (2014.), *Précarité énergétique et santé : état des connaissances et situation en Île-de-France* („Energetsko siromaštvo i zdravlje: spoznaje i stanje u regiji Île-de-France“), Regionalni zdravstveni opservatorij Île-de-France, Pariz, str. 14.

uporabe te podupirati odgovarajuće (pre)kvalificiranje za one koji izgube posao tijekom gospodarske krize. To bi moglo biti posebno usmjereno na „područja pravedne tranzicije“, što bi omogućilo preobrazbu rudarskih regija u regije „urbanog rudarstva“.

5.4.10 Kao drugo, odvojeno prikupljanje komunalnog otpada ključan je uvjet za održivo dobivanje vrijednog materijala iz otpada recikliranjem. EU bi stoga trebao podupirati lokalne vlasti u premošćivanju investicijskog jaza u infrastrukturi za prikupljanje, odvajanje i recikliranje komunalnog otpada tijekom sljedećih pet godina.

5.4.11 Kriza izazvana koronavirusom pokazuje da digitalna revolucija ima važnu ulogu u povećanju otpornosti naših društava na krizu. Od presudne je važnosti ulagati u digitalizaciju osnovnih službi i povećati sposobnost vlada, zakonodavaca i javnih institucija da tijekom krize pružaju svoje usluge. Istovremeno moramo shvatiti da su digitalne tehnologije alat, a ne cilj sam po sebi. Moramo preuzeti javnu odgovornost za okvir za digitalne tehnologije i usmjeriti ga prema visokim standardima održivosti, uključujući snažne demokratske i tehnološke zaštitne mjere, popraćene mjerama potpore izdacima i znanju u okviru kojih se nikoga ne smije zapostaviti. To podrazumijeva, u skladu s Europskim aktom o pristupačnosti, potrebu da digitalna revolucija osigura pristupačnost za više od 100 milijuna osoba s invaliditetom u EU-u.

5.4.12 Strategija „Od polja do stola“ trebala bi pružiti jasan smjer za prehrambeni sustav EU-a nakon sadašnje zdravstvene krize i poticati mjere za izgradnju održivijih, otpornijih i pravednijih lanaca opskrbe hranom. Potrebne su kratkoročne mjere za rješavanje problema nedostatka sezone radne snage i sprečavanje poremećaja u opskrbi lancu. Dugoročno gledano, strategijom „Od polja do stola“ i zajedničkom poljoprivrednom politikom mora se povećati otpornost i održivost našeg prehrambenog sustava ponovnom izgradnjom raznovrsnijih poljoprivrednih modela, promicanjem lokaliziranih centara za distribuciju hrane i kraćih lanaca opskrbe te poboljšanjem pristupa tržištu za male poljoprivrednike, male ribare i proizvođače u akvakulturi.

5.4.13 Treba ulagati u programe prekvalifikacije u sektorima koji vjerojatno neće biti otporni na promjene u budućnosti (na primjer, jer u velikoj mjeri ovise o fosilnim gorivima). To znači da se u tim sektorima mora razmotriti mogućnost smanjenja uporabe fosilnih goriva i ekologizacije. Zalažemo se za ciljanu politiku ulaganja kojom se izgubljena radna mjesta neometano usmjeravaju prema sektorima koji se suočavaju s manjkom radnika, tj. prema socijalnom i zelenom sektoru.

5.4.14 Države članice trebaju više ulagati u javne službe jer, kako je pokazala kriza, te službe imaju ključnu ulogu u spašavanju života ljudi i borbi protiv pandemije. Stoga bi europski čelnici trebali razmotriti takozvano „zlatno pravilo“ pri primjeni fiskalnih pravila EU-a, prema kojemu se javna ulaganja izuzimaju iz izračuna deficita i uzima se u obzir održivost postojeće razine duga. EU bi trebao temeljito preispitati liberalizaciju strateških javnih usluga zasnovanu na pravilima tržišnog natjecanja. Trebalo bi poboljšati i pristup javnim uslugama.

5.5 Socijalne mjere

5.5.1 Provedba europskog stupa socijalnih prava na europskoj razini i u svim državama članicama važan je korak prema proaktivnom pokretanju procesa socijalne konvergencije. Europski stup socijalnih prava alat je za uspostavu novog i poboljšanog pregleda socijalnih pokazatelja.

- 5.5.2 Radna mjesta moramo staviti u središte strategije EU-a te povećati važnost praktičnog znanja i njegovu kontinuiranu primjenu putem sustava obrazovanja, osposobljavanja i cjeloživotnog učenja, što bi europskoj radnoj snazi omogućilo da se prilagodi promjenama u proizvodnom sustavu nakon prelaska na digitalno i zeleno gospodarstvo.
- 5.5.3 Reorganizacija rada od ključne je važnosti u fazi oporavka od krize izazvane COVID-om 19. I u privatnom i javnom sektoru zdravstva i skrbi poticanje rasta produktivnosti išlo je nauštrb kvaliteti usluga i zanemarilo radno iskustvo, što je imalo dramatične posljedice tijekom zdravstvene krize u većini država članica EU-a. Pomak prema aktivnostima usmjerenima na usluge doveo bi do radno intenzivnijeg gospodarstva, poslužio kao protuteža nesigurnosti radnih mjesta u tim sektorima te pogodio višoj razini zaposlenosti i ponovnom otvaranju radnih mjesta u realnom gospodarstvu. Stoga su od ključne važnosti politike kojima se podupire kvalitetan rad u radno intenzivnim sektorima koji pružaju visokokvalitetne usluge.
- 5.5.4 EGSO pozdravlja ažurirani program rada Europske komisije za 2020.¹⁰ kao kompromis za zadržavanje socijalne dimenzije u strategiji oporavka. Postoji nekoliko zakonodavnih i nezakonodavnih inicijativa koje ne smiju kasniti niti biti odgođene jer predstavljaju stupove socijalne agende. Među njima je i prenošenje usvojenih direktiva u skladu s već dogovorenim rokovima (Direktiva o ravnoteži između poslovnog i privatnog života, Direktiva o upućivanju radnika, Direktiva o transparentnim i predvidivim radnim uvjetima). Komisija je potvrdila i sve inicijative kojima bi se potaknuo pravedan i socijalno održiv oporavak, uključujući one koje se odnose na transparentnost plaća, minimalne plaće, pravedno oporezivanje, zapošljavanje mladih, europski sustav reosiguranja za nezaposlene, program vještina i digitalno obrazovanje, rad na platformama i pravila EU-a o gospodarskom upravljanju. U programu rada nedostaje ažuriranje regulative u području zdravlja i sigurnosti na radu posredstvom učinkovitih preventivnih mjera na radnim mjestima.
- 5.5.5 Snažan socijalni oporavak znači i bolji pristup sindikatima i bolju zaštitu. Moramo podupirati kolektivno pregovaranje i demokraciju na radnom mjestu. EU i države članice moraju podupirati socijalne partnere u znatnom povećanju stope pokrivenosti kolektivnim ugovorima.
- 5.5.6 Trebalo bi se pozabaviti rodnim pitanjima. Gospodarski pad uzrokovan trenutačnom pandemijom COVID-a 19 znatno utječe na rodnu ravnopravnost, kako tijekom krize tako i tijekom oporavka koji će uslijediti. U usporedbi s „uobičajenim“ recesijama koje u pogledu zaposlenosti teže pogađaju muškarce od žena, pad zaposlenosti povezan s mjerama fizičkog distanciranja ima znatne posljedice na sektore s velikim udjelom zaposlenih žena. Osim toga, zatvaranjem škola i centara za skrb o djeci znatno su se povećale potrebe za skrbi o djeci, što posebno utječe na zaposlene majke. Posljedice krize u vezi sa zaposlenim majkama vjerojatno će biti trajne s obzirom na njihovo dragocjeno iskustvo na tržištu rada.

5.6 Zdravstveni sustavi

- 5.6.1 Najvažnije od svega, jedna od glavnih pouka krize uzrokovane koronavirusom jest da je u gotovo svakoj europskoj zemlji potrebno ojačati zdravstvene sustave, u prvom redu fokusiranjem na prevenciju. Zbog posljedica koronavirusa zdravstveni sustavi diljem Europe izloženi su ogromnom pritisku; neke su zemlje snažnije pogođene od drugih jer postoje razlike u opremljenosti u pogledu

¹⁰

https://ec.europa.eu/info/publications/2020-commission-work-programme-key-documents_en

osoblja (liječnika i medicinskih tehničara), visokokvalificiranih stručnjaka, medicinskih uređaja i kapaciteta bolnica. Iako je zdravstvena skrb u nadležnosti država članica, širenje virusa ne zaustavlja se na granicama. Virus utječe na cijelu Europu, i unutar i izvan naših granica, a zdravstvene, socijalne i gospodarske posljedice iziskuju zajedničke odgovore na europskoj razini.

5.6.2 Kriza izazvana koronavirusom razotkrila je ovisnost EU-a o uvozu medicinskih proizvoda iz trećih zemalja. Potrebna su ulaganja u zdravstvenu zaštitu, skrb i usluge dugotrajne skrbi, preventivnu zdravstvenu zaštitu te politike zdravlja i sigurnosti na radu. Ona moraju biti zasnovana na pristupu životnog ciklusa i dobiti podršku institucija EU-a.

5.6.3 Kriza izazvana koronavirusom pokazuje da farmaceutska multinacionalna poduzeća u svojim rukama koncentriraju ogromnu količinu moći. Kako bi se povećala neovisnost o farmaceutskoj industriji, potrebno je osnovati i veliki europski istraživački fond za razvoj novih lijekova i cjepiva. Institucije EU-a trebale bi imati nužne ovlasti za koordinaciju opskrbe, distribucije i cijena osnovne medicinske i zaštitne opreme na jedinstvenom tržištu.

5.7 Međunarodni odnosi

5.7.1 Europska unija temelji se na zajedničkim europskim vrijednostima o kojima se ni pod kojim okolnostima ne može pregovarati¹¹, a to su poštovanje ljudskog dostojanstva i ljudskih prava, sloboda, demokracija, jednakost i vladavina prava. Te se vrijednosti ne smiju zanemariti kada se EU i njegove države članice suočavaju s izvanrednim stanjem i njegovim posljedicama u pogledu gospodarskih i socijalnih izazova. Iako odgovor na trenutačnu krizu treba biti brz i opravdava određene izvanredne i vremenski ograničene mjere, one ne mogu biti u suprotnosti s vladavinom prava i ne smiju ugroziti demokraciju, diobu vlasti i temeljna prava europskih građana. EGSO ustraje u tome da sve mjere politike u tom pogledu moraju u potpunosti biti u skladu s našim zajedničkim vrijednostima utvrđenima u članku 2. UEU-a.

5.7.2 Kriza izazvana koronavirusom pokazala je da međunarodna slobodna trgovina ne pruža nikakva jamstva u pogledu sigurnosti opskrbe, čak ni kad su posrijedi postojeće zalihe hrane, zdravstvenih proizvoda i industrijske robe. Tu treba spomenuti i nedostatak transparentnosti i sljedivosti.

5.7.3 Neke europske korporacije koje su razvile industrijske kapacitete na tlu trećih zemalja trebalo bi poticati da ih ponovno vrate u EU. Premještanje djelatnosti u industriji, poljoprivredi i uslužnom sektoru trebalo bi omogućiti veću autonomiju u odnosu na međunarodna tržišta, ponovnu uspostavu kontrole nad proizvodnim metodama te pokretanje ekološke i društvene tranzicije djelatnosti. U tim bi okolnostima ti sektori mogli primati financijsku potporu vlada država članica bez primjene propisa o državnim potporama.

5.7.4 Kriza je također jasno dala do znanja da postoje veliki rizici povezani s ovisnošću EU-a o Kini u pogledu većine proizvodnje, posebno u području medicine (na primjer zaštitne opreme). Za jačanje zdravstvenih sustava u gotovo svakoj europskoj zemlji izrazito je važno smanjiti tu ovisnost o ključnim proizvodima. To se može postići širenjem proizvodnje u EU-u (europski lanci proizvodnje/opskrbe) i razvojem proizvodnih kapaciteta u suradnji s drugim zemljama, primjerice

¹¹ Mišljenje EGSO-a SC/052 „Budućnost EU-a: koristi za građane i poštovanje europskih vrijednosti“.

afričkim (europsko-afrički lanci proizvodnje/opskrbe). To ima dodanu vrijednost jer bi i najmanje razvijene zemlje mogle razviti nove gospodarske aktivnosti i ojačati svoje sustave zdravstvene skrbi.

5.7.5 Svijet nakon pandemije trebao bi stvoriti novi sustav međunarodnih odnosa, globalnog gospodarstva i solidarnosti uz predanost dijeljenju bogatstva svijeta i spašavanju života, kao i zaštiti zdravstvenih, znanstvenih, intelektualnih i industrijskih postignuća. EU bi trebao imati vodeću ulogu u tom novom sustavu međunarodnih odnosa zasnovanom na solidarnosti i razvojnoj suradnji. Povrh toga, EU bi trebao zadržati i po mogućnosti povećati razinu obveza u pogledu razvojne suradnje.

5.7.6 Osiguravanjem jednakih uvjeta tržišnog natjecanja za globalno gospodarstvo može se stati na kraj iskorištavanju radnika, a ujedno i prekomjernim i nezaslužnim pogodnostima za poduzeća. Uključivanje Međunarodne organizacije rada i standarda održivog razvoja u pravila WTO-a i drugih agencija povezanih s UN-om moglo bi znatno doprinijeti izgradnji novog i pravednog gospodarskog poretka te pravedne i pametne globalizacije. U budućnosti bi pravila trebalo prilagoditi na odgovarajući način i dosljednije ih primjenjivati kako bi se sva sredstva i raspoloživo osoblje usmjerili na pružanje pomoći tamo gdje je ona najpotrebnija.

5.7.7 Svako zadiranje u temeljna prava mora biti objektivno opravdano, uz primjenu „klauzula o automatskom ukidanju odobrenja“. Ključno je osigurati povratak u normalu u najkraćem mogućem roku, sa svim temeljnim demokratskim načelima, i to u cijelom svijetu. Ograničavanje ljudskih prava, kao što su pravo na okupljanje, slobodu tiska, privatnost i druga prava, nikada ne smije postati „nova normalnost“.

5.7.8 EU mora ponovno preuzeti svoju geopolitičku stratešku ulogu u promicanju globalnih mirovnih procesa kako bi se ponovno otvorile mogućnosti za gospodarski razvoj u susjedstvu EU-a: na zapadnom Balkanu, u zemljama Euromeda, u zemljama Istočnog partnerstva te u drugim područjima izloženima sukobima.

5.7.8.1 S tim u vezi zemlje Euromeda i zapadnog Balkana moraju ponovno postati područje razvojnih mogućnosti, kao i u prošlosti kada su bile u središtu razmjene ljudi, robe i ideja. Zbog toga zemlje Euromeda i zapadnog Balkana moraju biti u središtu europske strateške politike usmjerene na integraciju i međupovezanost u području prometa te komercijalnih i kulturnih razmjena, s posebnom namjenskom makroregionalnom strategijom. Kako bi se to potaknulo, potrebni su novi poticaji za makroregionalne strategije za Sredozemlje i europsku strategiju za gradove.

5.8 Migracije i razdoblje nakon COVID-a 19

5.8.1 Nakon izbijanja pandemije COVID-a 19, njome izazvane goleme tragedije za nacionalne zdravstvene sustave i sloma gospodarstva u svim zemljama, činilo se da pitanje migracija nestaje s dnevnog reda i pada u drugi plan, uz određenu nezainteresiranost javnosti. Tražitelji azila ne smiju biti napušteni zbog trenutačne krize. Temeljna zaštitna prava srž su europskih vrijednosti i ne mogu se zanemarivati kada nam njihovo ostvarivanje ne odgovara. Potrebno je nastaviti s provedbom sljedećih mjera:

- nastaviti s postupcima za dobivanje boravišnih dozvola i priznavanje prava na azil u gotovo svim europskim zemljama;
- riješiti problem zdravstvenog stanja u prenapučenim prihvatnim centrima za migrante;

- uhvatiti se ukoštac s problemom nesigurnosti radnih mjesta (koji je već doveo do smanjenja, ako ne i potpune obustave „doznaka“, često jedinog izvora potpore obiteljima migranata koje su ostale u zemljama podrijetla);
- regulirati status migranata koji rade u području osobne njege ili u poljoprivrednom sektoru;
- razviti zajednički europski sustav azila (CEAS) koji bi bio obavezan, siguran i učinkovit i putem kojeg bi sve države članice EU-a mogle brzo raspodijeliti zajedničke odgovornosti;
- osmisлити i razviti realistične, zakonite, sigurne i izvedive putove za migraciju radne snage u EU;
- uspostaviti trajan i djelotvoran dijalog sa zemljama podrijetla migranata kako bi se razvile strukture i komunikacijski okviri;
- povećati gospodarsku i tehničku potporu agenciji Frontex;
- obvezati se u kratkoročnom razdoblju i na ocjenu prenamjene svih sredstava unutar višegodišnjeg proračunskog okvira EU-a za razdoblje 2021. – 2027.

6. Plan obnove

- 6.1 Sve navedene mjere podrazumijevaju potrebu za osmišljavanjem novog sustava gospodarskog upravljanja, sa strateškim politikama u području industrije, tržišnog natjecanja, socijalne zaštite, okoliša i trgovine.
- 6.2 Treba promicati reformu gospodarskog upravljanja u Europskoj uniji revizijom Pakta o stabilnosti i rastu kako bi se istodobno zajamčili i stabilnost i rast.
- 6.3 Na temelju instrumenta za oporavak „Next Generation EU“ bit će potrebno osigurati postupno povećanje vlastitih sredstava EU-a uvođenjem relevantnih i primjerenih izvora prihoda koji će se moći odabrati, kao što su sustavi EU-a za trgovanje emisijama, zajednička konsolidirana osnovica poreza na dobit (CCCTB), digitalni porez, porez na financijske transakcije, porez na CO₂ ili emisijska dobit.
- 6.4 EU mora hitno aktivirati koordinacijski mehanizam za neutraliziranje agresivnog poreznog planiranja i suzbijanje utaje poreza u 27 država članica, pojave koja je u razdoblju od 2001. do 2016. za države članice EU-a uzrokovala prosječan godišnji gubitak poreznih prihoda u iznosu od 46 milijardi EUR (0,46 % BDP-a).¹² EU ujedno mora pokrenuti snažnu strategiju za suzbijanje pranja novca, koje bi moglo dovesti do podriivanja proizvodnog sustava EU-a i remećenja jedinstvenog tržišta narušavanjem jednakih uvjeta tržišnog natjecanja.
- 6.5 Važno je očuvati europski model prava, standarda i potrošačkih politika jer upravo on EU čini jedinstvenim. Primjer iz područja digitalizacije: etički kodeks EU-a o umjetnoj inteligenciji sadržava pristup u skladu s kojim glavnu ulogu ima čovjek (eng. *human-in-command*), čime se stajalište EU-a razlikuje od pozicije drugih regija. Taj pristup, zasnovan na temeljnim pravima i slobodama, dio je modela EU-a i trebalo bi ga očuvati unatoč aktualnoj pojavi snažnijeg konkurentskog okruženja.
- 6.6 Treba u potpunosti iskoristiti nove, održivije poslovne modele u nastajanju (modele kružne ekonomije, ekonomije dijeljenja, socijalne ekonomije itd.). Oni su također odlika društvenog modela EU-a i omogućuju dvostruko stvaranje vrijednosti – gospodarske i socijalne vrijednosti – te služe kao instrumenti za ostvarivanje europskog zelenog plana i ciljeva održivog razvoja. Ti poslovni modeli

¹²

Europska komisija (2019.), *Estimating International Tax Evasion by Individuals* („Procjena međunarodne utaje poreza kod pojedinaca“), Radni dokument br. 76 – 2019.

pružaju priliku za gospodarski oporavak, ali i za rješavanje društvenih pitanja. Ovdje će od presudne važnosti biti akcijski plan EU-a za kružno gospodarstvo, kao i obećani akcijski plan EU-a za socijalnu ekonomiju (proljeće 2021.). Trebalo bi promicati inspirativne primjere kao što je Europski savez klastera.

- 6.7 Digitalizacija predstavlja i priliku i rizik za oporavak. Inovacije su čimbenik zahvaljujući kojemu EU može postati predvodnik, primjerice u području lanaca blokova, u kojem je EU u vodećem položaju. Lancu blokova kao tehnologiji (ali ne bitcoinu) svojstvene su demokratske vrijednosti jer se njime omogućuje transparentnost i unapređenje upravljačkih struktura. Međutim, nužno je upravljati rizicima koje digitalizacija podrazumijeva, kao što su povećanje nezaposlenosti, digitalna marginalizacija i socijalna isključenost, te pronaći načine da se istovremeno iskoriste prilike i uravnoteže rizici. To je okruženje u kojem EU nastoji ostati konkurentan na svjetskoj razini.
- 6.8 Postoji prilika da se socijalne inovacije promiču kao model oporavka uz pomoć zajedničkog stvaranja, zajedničkog osmišljavanja i zajedničke proizvodnje. U složenom socijalnom okruženju s velikim društvenim izazovima jedini način za pronalaženje rješenja jest mobilizirati sve resurse u društvu, djelujući na međusektorski i multidisciplinarni način. Organizirano civilno društvo katalizator je socijalnih inovacija; to je pokret koji je pridonio oblikovanju sustava socijalne skrbi s novim politikama, strukturama, proizvodima, uslugama i metodama rada. Sudjelovanje civilnog društva nikad nije bilo potrebnije, a istinske socijalne inovacije događaju se tek kada je uključeno organizirano civilno društvo.
- 6.9 Nastanak novog društvenog modela? Oporavak će se ostvariti samo putem produktivnosti, fiskalnih poticaja i raspodjele bogatstva. Možda ponovno treba oživjeti koncept „paketa mjera za socijalna ulaganja” kako bi se proaktivno i preventivno djelovalo na smanjenju budućih društvenih troškova. Na taj bi način EU trebao potaknuti ulaganja u socijalnu infrastrukturu: i.) u obrazovanje i cjeloživotno učenje; ii.) u zdravstvo, dugotrajnu i socijalnu skrb; iii.) u cjenovno pristupačno stanovanje.¹³ Sve to ide ruku pod ruku s provedbom europskog stupa socijalnih prava na svim razinama, sustavom praćenja europskog semestra na temelju ciljeva održivog razvoja, europskim zelenim planom i pravednom digitalnom tranzicijom zasnovanom na vrijednostima EU-a. Sve to zajedno moglo bi poslužiti kao temelj za novi društveni model EU-a.

¹³

Izvešće radne skupine na visokoj razini za ulaganje u socijalnu infrastrukturu u Europi – *Boosting Investment in Social Infrastructure in Europe* („Poticanje ulaganja u socijalnu infrastrukturu u Europi“), European Economy Discussion Paper br. 074, siječanj 2018.

Prilog 1.

Slijedi strukturirani pregled mjera EU-a donesenih u zadnja tri mjeseca u sklopu borbe protiv pandemije COVID-a 19.

Vrste mjera			
<i>Monetarne i stabilizacijske</i>	<i>Fiskalne</i>	<i>Temeljene na jamstvima i zajmovima</i>	<i>Regulatorne i postupovne</i>
Europski stabilizacijski mehanizam: Potpora za pandemijsku krizu: 240 milijardi EUR; zajam za makroekonomsku stabilnost radi uklanjanja makroekonomskih neravnoteža u zemljama europodručja; iznosi 2 % BDP-a europodručja	Investicijska inicijativa; Investicijska inicijativa plus: 37 milijardi EUR u početnoj fazi; preraspodjela sredstava kohezijske politike radi uklanjanja posljedica širenja virusa; dodatnih 28 milijardi EUR iz još neraspodijeljenih sredstava ESI fondova	SURE (Europski instrument za privremenu potporu radi smanjenja rizika od nezaposlenosti u izvanrednoj situaciji): 100 milijardi EUR; zajmovi po povoljnim uvjetima radi potpore radnicima i samozaposlenima; prvi dio Paketa potpore	Pravila o državnim potporama: mogućnost prilagodbe mjera koje se odnose na sva poduzeća i korporacije (subvencioniranje dohodovnih fondova, odgoda plaćanja poreza na dobit i PDV-a te doprinosa za socijalno osiguranje); izravna financijska potpora klijentima (naknada za troškove otkazanih usluga i događaja); mogućnost poduzimanja izravnih fiskalnih koraka za poduzeća suočena s rizikom od stečaja zbog pandemije, naknada štete za koju je dokazano da je uzrokovana pandemijom (u tom je slučaju potrebna obavijest Europske komisije); mogućnost isplate drugih naknada iz javnih izvora posebno pogođenim zemljama; mogućnost izravne potpore u iznosu do 800 000 EUR po poduzeću
ESB: hitni program kupnje zbog pandemije: 750 milijardi EUR; ekspanzivni monetarni program kupnje vrijednosnih papira za potporu likvidnosti financijskog sustava	Europski fond solidarnosti: 800 milijuna EUR	Paneuropski jamstveni fond: 200 milijardi EUR; zajmovi EIB-a po povoljnim uvjetima prvenstveno za MSP-ove; drugi dio Paketa potpore	Fleksibilnost kriterija za javne financije: fleksibilnije tumačenje kriterija discipline javnih financija u skladu s kriterijima Pakta o stabilnosti i rastu i europskim semestrom
	Europski fond za prilagodbu globalizaciji: 179 milijuna EUR	Financijski instrument za potporu najteže pogođenim MSP-ovima: 8 milijardi EUR prebačenih iz EFSU-a u EIF na temelju proračunskog jamstva EU-a	Privremeno ukidanje carina i PDV-a za uvoz medicinskih instrumenata i opreme iz trećih zemalja
	Povećana fleksibilnost koja omogućuje mobilizaciju svih još neiskorištenih potpora iz ESI fondova; omogućuje prijenose između EFRR-a, ESF-a i Kohezijskog fonda; stopostotno pokriće troškova projekta sredstvima EU-a; fleksibilnost u tumačenju tematske koncentracije itd.		Inventarizacija i zaštita ključne europske imovine i ključnih tehnologija